

dva grčka pesnika

Izbor, prevod s grčkog i beleške
o pesnicima
Ksenija Maricki Gadanski

Agamenon
njena dva obožavana
malena
stopala
su zeleni
telef-
on s crvenim
očima

(s leđa)

kosa joj
je
lampa na gas
koja gori
jutrom
ramena su
joj
čekić
mojih
želja
leda su
joj
naočari
mora
plug
varljivih
ideograma
zvijždi
žalosno
oko struka
stražnjica joj
je
riblji lepak
bedra su
joj
kao
sev groma
male joj pete
osvetljavaju
one
jutarnje
loše
snove

i najzad
je
žena
pola
morski konjic
a pola
ogrlica
a može biti
da je još
delom bor
a delom
lift

TAČNO KAO

ta memoire percille aux fables incertaines...
S. Bodler

HOR:

šta si tražio
— sasvim sam —
na onom dugom
uskom balkonu
s crnom dugačkom čipkom
— noć? —
šta si tražio
kad si razbacao
na ulicu
toliko cveće
i toliku radost jedne noći?

šta si tražio
kad si se vraćao sam
— odeven
u odeću neba —
noću
sred kaleidoskopa
a danju
sred brujanja
automobila?
zar si sunce
riba
barka s jarbolom
drv
ili Nektaneb?

PESNIK:

ne
ja sam onaj što je video
graditelja
i majku
pesnika i majku
a tražio sam
radost
seme
noći
violinu sna
pepeo

HOR:

al' ipak
reci nam
šta si našao?

PESNIK:

sred šume
niskih borića
našao sam

drvenu
figuru
lađe
koja je svoje zlatne kose
talasala
na
vetru

s niskama
ogrlicama
od sjajnih zvezda
oko
svog
grla

noćima
dok mi duboko brazdaju
lice
kao reka
suze
kad mi teku
iz očiju

sada
kad se probudim
vidim je
i gledam je kraj sebe
kako
blista
NJENA
utroba
kao
fenjer

NIKO ENGONOPULO (1910—)

Engonopula, koji se rodio u Atini, s četiri godine su roditelji preneli u Cagliari, odakle je po-reklom bio njegov otac. Posle privatne škole u Cagliaridu i provedene 1918. godine u Parizu, završava gimnaziju 1927. godine u Atini. U Atini je završio studije na likovnoj akademiji i učio razne vrste umetnosti kod čuvenih grčkih slikara i vajara. Od 1943. je profesor umetnosti na arhitektonskoj školi Tehničkog instituta u Atini. Od 1939. priredio je više od dvadeset samostalnih ili zajedničkih večir izložbi u Grčkoj, Sjedinjenim Državama, Svedskoj, Italiji, Kanadi, Brazilu i Belgiji, a kao najveći uspeh pominje mu se izložba na venecijanskom Bijenalu 1954., kada je, sa 74 platna, bio jedini grčki predstavnik. Još od gimnazijalnih pariskih dana nadahnut nadrealizmom, on ga s podjednakim uspehom primenjuje i u poeziji i u slikarstvu, osobenom, jarkih boja i uzbudljivih slike. 1938. objavio je knjigu poezije *Zabranjeno je razgovarati sa Šiferom*, a iduće godine *Klavira Čutanja*. 1944. godine na izlaze *Sedam pesama* i velika patriotska pesma *Bolivar* s podnaslovom »Grčka poema« (2. izdanje 1962., 3. izdanje 1968.), zatim *Povratak ptica* (1946), *Eleusina* (1948), *U racvetanom grčkom jeziku* (1957) knjiga za koju sledeće godine dobija prvu državnu nagradu za poeziju. Ostale knjige: *Atlantik* (1954), *Predstavljanje futurizma* (1961) i *Predavanje* (1963). Prve dve zbirke su mu štampane u jednom tomu 1966. godine. »Romantičan i naturalističan, dramatičan i komedijantski, on uvek ostaje — grčki kaže za ovog umetnika snažne individualnosti i talenta pesnik i esejista Ari Diktej. Pored svih pobrojanih delatnosti, Engonopulo se intenzivno bavi i kostimografijom i scenografijom, uspešno saradujući s mnogim grčkim pozorištima pri postavljanju helenских tragicara, zatim komediografa od Molijera do Soa i modernih dramatičara (Brecht). Nositac je nekoliko visokih grčkih odlikovanja.

Odisej eliti

O EGEJSKOM MORU

Ljubav
Arhipelag
I pramac njegovih pena
I galebovi njegovih snova
Na najvišoj njegovoj katarci mornar razvejava
Pesmu

Ljubav
Njegova pesma
I horizont njegovog putovanja
I jeka njegove nostalгије
Na njenoj najvlažnijoj steni verenica iščekuje
Brod

Ljubav
Njegov brod
I bezbrižnost njegovog letnjeg severca
I držać za jedra njegove nade
Na njegovom najmanjem talasanju ostrvo ljudska
Dolazak

OVAJ DANGUBA VETAR

Ovaj danguba vetr u krošnjama gunja
Ova bubića što sisa vino
Ovaj kamen koji skorpion nosi uz samo telo
I ove kamare na gummu
Što izigravaju džinu za bosonogu decu.

Slike uskrnsnuća
Na zidu koje su borovi izgrebli prstima
Kreč koji na ledima nosi podneva
I cvrčci i cvrčci u ušima drveća.

Golemo leto od krede
Golemo leto od plute
Crvena jedra iskošena u oluji
Po morskom dnu bleda stvorenja sunđeri
Usne harmonike stenja
Morski grgeči iz otiska prstiju rđavog ribara
Ponositi grebeni na ribarskim strukovima sunca.

Jedan—dva: niko nam neće reći našu sudbu
Jedan—dva: sudbinu sunca reći ćemo sami.

MARINA HRIDI

Na usnama ti ukus nepogode — Ali kud si tumarala
Celoga dana tvrdom sanjarijom kamena i mora
Orlonosni vetr ogoli brežuljke
Ogoli ti želju do kosti
A zenice ti primiš poruku himere
Isertavajući penom linije sećanja!
Gde je sad ona prisna strmina maloga septembra
Kad si se na crvenoj zemlji igrala gledajući
Dole u guste buljuke drugih devojaka
Gde su ti prijateljice ostavljale naramke ruzmarina

— Ali kud si tumarala
Cele noći tvrdom sanjarijom kamena i mora
Govorio sam ti da zbrajaš u vodi goloj sve njene osvetljene dane
Da se ležeći na ledima raduješ zori svih stvari
Ili da opet lutat žutim poljima
S detelinom svetlosti na svojim grudima junakinjo jamba.

Imaš ukus nepogode na usnama
I haljinu crvenu kao krv
Duboko u zlatu leta
I miris zumbula — Ali kud si tumarala

Silazeći ka obali ka šljunčanom zatonu
Tamo je bilo hladne i slane morske trave
Ali u većoj dubini krvarilo je ljudsko osećanje
Uspinjući se lako do prozračnosti dubina
Gde je sijala tvoja lična morska zvezda.

Čuj, reč je mudrost poslednjih
I vreme strasni vajar ljudi
I sunce iznad njega zver nade
A ti bliže njemu prihvataš neku ljubav
S gorkim ukusom nepogode na usnama.

Ne možeš više da očekuješ plava do kosti drugo leto
Da reke izmene svoj tok
Da te vrste do svoje majke
Da opet poljubiš druge trešnje
Ili da pojašeš na konja maestrala

Pobadena u hridi bez juče i bez sutra,
U opasnosti hridi raščešljana olujom
Otpozdravićeš svojoj zagonetki.

SEDMA ODA

Ovaj je ovaj svet + isti je ovaj svet
Sunaca i prašine + graje i večernja
Tkač sazvežđa + posrebljivač mahovine
Kad se gubi sećanje + kad odlaze snovi
Ovaj je isti svet + svet ovaj jeste
Cimbalo cimbalo + i zaludan daleki smeh!

Ovaj je ovaj svet + isti je ovaj svet
Plačkaš zadovoljstva + razoritelj česmi
Iznad kataklizmi + ispod uragana
Izkrišten, grbav + čupav, ridast
Noću uz sviralu + danju uz kitaru
Na kaldrmi gradova + na jarbolima polja
Široke lobanje + izdužene lobanje
Dobrovoljac + nevoljničnik
Sin Agiton + i Solomon.

Ovaj je ovaj svet + isti je ovaj svet
Oseke i orgazna + kajanja i oblacičnosti
Pronalažača zodijaka + držnik svodova
Na rubu ekliptike + i doklegod seže stvaranje
Ovaj je isti svet + svet ovaj jeste
Truba truba + zatudan daleki oblak!

LAKONSKI

Bol zbog smrti me je toliko vatrom zapalio da se moj bljesak
odbio do sunca.
Ono me sada šalje u savršeni sklop kamena i vazduha,
Najzad, onaj za kojim sam tragao, jesam.
O laneno leto, smotrena jeseni,
Zimo najkraća,
Život plača obol maslinova lista
I u noći bezunnih s malim zrikavcem uspostavlja opet zakon
Nenadanog.

ODISEJ ELITI

Roden 1911. kao Odisej Alepuđeli u gradu Iraklionu na Kritu. Roditelji su mu poreklom iz Mitilene na Lezbu. Već 1914. se sele u Atinu, gde Odisej provodi srećno detinjstvo u imućnoj porodici i školjuje se. Studira pravo na univerzitetu (1930–1935), ali ga napušta pre diplome, kao i kasnije studije književnosti na Sorboni (1948–1952). 1940. odlazi kao mladi poručnik na grčko-albanski front. Posle rata izvesno vreme vodi radio-program, piše kritike za dnevni list *Kathimerini*, sudjeluje kao predstavnik Grčke na raznim književnim skupovima u inostranstvu, kao i na manifestacijama slikara i likovnih kritičara. Član je uprave i odbora pozorišta i baleta u Atini. Po pozivu boravi u SAD (1961) i u SSSR-u (1962). Od 1969. do 1971. ponovo boravi u Francuskoj. Još od 1929. godine, posle prvog susreta s jednom Elijarovom knjigom stihova, na Elitiju utiče nadrealizam, čemu doprinosi i grčki pesnik Andrea Embiriko. Izlaže na I međunarodnoj izložbi nadrealizma u Atini 1935. godine, a ti prvi njegovi kolazi otvaraju put daljem bavljenju slikarstvom. Godine 1936. u jednom časopisu objavljuje svoje prve pesme *Orijentacije*, (izdate 1940. i 1961), iduće godine *Klepsidre nepoznatog*, zatim *Sporade* (1938), 1943. štampa *Sunce Prvo* (2. izd. 1963), a tri godine kasnije *Junacnu i tužnu pesmu za izgubljenog mladeg poručnika u Albaniji*. 1959. izlazi mu knjiga *Dostojno jest*, za koju slijedeće godine dobija državnu nagradu za poeziju, objavljujući istovremeno još jednu knjigu čudnog naslova *Šest i jedno kajanje za nebo*. Sledi pesničke knjige: *Drvo svetlosti i četvrtsta lepotu*, *Smrt i vaskrsnuće Konstantina Paleologa* (u časopisu, zatim u Zenevi, na svili, pisano rukom i ilustrirano), *Monogram* (takođe štampano pesničkim rukopisom), *Vrhovno sunce* — sve 1971. godine. Osim prve navedene (70 str.), sve ove knjige iz 1971. godine imaju tridesetak strana i bibliografsku su izdanja. *Monogram* je preštampan kao obična knjiga, slijedeće godine, kao i nova zbirka *Ro Erosa*, ilustrirana njegovim kolazima. Poema *Villa Natacha* izlazi 1973. u časopisu s ilustracijama Pikasa, Lorenza i Matisa, a 1974. stupa u zbirku stihova *Pastorcad*. Napisao je i studiju o narodskom slikaru s Ležba Teofitu (1973) i zbirku eseja *Otvorena knjiga* (1974). Uporedio s bavljenjem poezijom, slikarstvom i esejistikom, prevodi pozorišna dela i pesnike: Elijara, Zuva, Lotreamona i Remboa, Lorku, Ungareti, Majakovskog. Neke je od njih i lično upoznao, kao i druge slikare i pesnike *Pariskog kruga*: Bretona, Cara, Mišoa, Pikasa, Matisa, Dakometija, De Kirika. Za vreme boravka na Sorboni saraduje prilozima na francuskom jeziku u časopisu *Verve*. Nosilac je visokog reda Feniksa, 1975. dodjelen mu je počasni doktor filosofskog fakulteta u Solumu. Simfonisku muziku za poemu *Dostojno jest* napisao je Mikis Teodorakis, a mnoge se Elitijeve pesme kao i Seferejeve, rado pevaju.

Eliti je pretežno pesnik koji obožava prirodu natopljenu suncem i to izaziva živahnim, prozračnim stihovima, čudesnih metafora, čijem jezikom bogastvu kritičari u Grčkoj ne mogu se dovoljno nadive. Pored toga ga smatraju i patriotskim pesnikom koji kazuje se žudnjom za slobodom samo u svojoj zemlji, već univerzalnu. S tim on povezuje ljubav, vrlinu i radost, i sve smešta u magičnu poetsku bajku koja otelovljuje istorijske situacije Grka još od Homera, preko klasičnih i vizantijskih vremena do najnovije stvarnosti Grčke.

Eliti uživa kao pesnik veliki ugled i u zemlji i u inostranstvu, iako nisu svi kritičari podjednako saglasni u pogledu vrednosti njegovih pojedinih knjiga. Zamera mu se, između ostalog, da iz njegove poezije odsustvuje čovek, zatim da je vidljiv izvestan manijerizam, prenaglašena inostrana iskustva, izražajne akrobacije, ravnočudnost prema onome što se stvarno dogodilo, i ne na poslednjem mestu, konstantna distanca i izdvajanje pesnika od sveta. Ipak, i bez konkretnog socijalnog angažmana, Elitijeva poezija ljubavi, radosti i svetlosti otvara ljudske perspektive i ostavlja mesta nadi za pobedu nad zlom i mirakom.